

Een inventariserend veldonderzoek
door middel van proefsleuven
in het plangebied Oud Lovenstraat te Tilburg

MARTIJN BINK

Zuidnederlandse Archeologische Notities

1127

Amsterdam 2023
VUhs archeologie

De serie *Zuidnederlandse Archeologische Notities* is een uitgave van VUahbs archeologie te Amsterdam

Colofon

Opdrachtgever:	Honk Vastgoedontwikkeling BV
Project:	Tilburg-Oud Lovenstraat
Gemeente:	Tilburg
Provincie:	Noord-Brabant
Plaats documentatie:	Provinciaal Depot Bodemvondsten Noord-Brabant
Objectcode:	TI-OL-22
Reg. Nr:	5312274100
Coördinaten:	136.150/397.700 136.375/397.700 136.375/397.550 136.150/397.550
Kaartbladnummer:	50F
Status:	Conceptrapport
Auteur:	drs. M. Bink

ISBN 978-94-6457-115-8

©VUahbs archeologie, Amsterdam, januari 2023

VUahbs archeologie, Amsterdam

De Boelelaan 1105

1081 HV Amsterdam

INHOUD

SAMENVATTING	4
1 INLEIDING	5
2 VOORONDERZOEK EN HISTORISCHE GEOGRAFIE	7
2.1 INTRODUCTIE	7
2.2 VOORGAANDE ONDERZOEKEN BINNEN EN IN DE OMGEVING VAN HET PLAN GEBIED	7
2.3 HISTORISCHE GEOGRAFIE	7
3 DOELSTELLINGEN	10
3.1 ALGEMENE DOELSTELLINGEN	10
3.2 ONDERZOEKSVRAGEN	10
4.1 LIGGING VAN DE PROEFSLEUVEN	12
4.2 ONDERZOEKSMETHODE	13
5 LANDSCHAP EN BODEMGESTELDHEID	14
5.1 INLEIDING EN METHODE	14
5.2 HET LANDSCHAP RONDOM HET PLANGEIBED	14
5.3 DE BODEM VAN HET PLANGEBIED	16
6 SPOREN EN STRUCTUREN	17
7 VONDSTEN	19
7.1 ALGEMEEN	19
7.2 AARDEWERK	19
7.3 KLEIPIJP	20
7.4 METAAL	20
7.5 GLAS	20
8 CONCLUSIE, WAARDERING EN SELECTIEADVIES	21
8.1 CONCLUSIE	21
8.2 BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	21
8.3 WAARDERING	24
8.4 SELECTIEADVIES	25
9 LITERATUUR	26
BIJLAGE 1 OVERZICHT VAN ARCHEOLOGISCHE PERIODEN	27
BIJLAGE 2 SPORENLIJST	28
BIJLAGE 3 VONDSTENLIJST	29

SAMENVATTING

Op 11 november 2022 heeft VUHbs een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in het plangebied Oud Lovenstraat te Tilburg (fig. 1.1). De werkzaamheden werden uitgevoerd in opdracht van Honk Vastgoedontwikkeling BV. Binnen het plangebied zal woningbouw worden gerealiseerd.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek aan de Oud Lovenstraat zijn sporen aangetroffen van bewoning en landgebruik uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd. Deze sporen kunnen specifiek worden gerelateerd aan de bewoning die op de oudste kadastrale kaart is afgebeeld. De bodem ter plaatse is echter, vermoedelijk door ontgronding in de 20^e eeuw, afgetopt, waardoor ondiepe sporen verloren zullen zijn gegaan.

De sporen kunnen worden toegeschreven aan een tweetal vindplaatsen. Een huisplaats uit de Nieuwe tijd en mogelijk ook de Late Middeleeuwen (vindplaats 1), gerelateerd aan de huisplaats die op de oudste kadastrale kaart is afgebeeld, en landgebruik buiten deze huisplaats (vindplaats 2).

De gedefinieerde vindplaatsen kunnen op basis van bovenstaande waardering als niet-behoudenswaardig worden gewaardeerd. Het advies op basis van het proefsleuvenonderzoek luidt dan ook dat de aangetroffen vindplaats niet behouden dienen te worden.

VUHbs beveelt aan om het onderzoeksgebied vrij te geven voor de verdere ontwikkelingen. Als kanttekening kan wel worden voorgesteld om eventuele waterputten die zich nog binnen het plangebied bevinden in het kader van de bouwwerken niet te verstoren in het kader van bodemverbetering.

I INLEIDING

Op 11 november 2022 heeft VUhbs een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in het plangebied Oud Lovenstraat te Tilburg (fig. 1.1). De werkzaamheden werden uitgevoerd in opdracht van Honk Vastgoedontwikkeling BV. Binnen het plangebied zal woningbouw worden gerealiseerd. De bodemingrepen die daarmee gepaard gaan kunnen eventuele archeologische sporen en vondsten verstoren. Om tot een selectiebesluit te kunnen komen met betrekking tot de archeologie binnen het plangebied heeft de gemeente Tilburg archeologisch onderzoek vereist. Dit rapport presenteert de resultaten van het proefsleuvenonderzoek en zal de aangetroffen vindplaats archeologisch waarderen, teneinde tot een selectieadvies te kunnen komen.

Het plangebied is bijna 0.45 ha groot en ligt ten oosten van het centrum van Tilburg. Het plangebied bevindt zich ten noorden van de Bosscheweg en ten westen de Oud Lovenstraat en wordt aan de noordwestzijde begrensd door de spoorlijn Tilburg-'s-Hertogenbosch.

Volgens de gemeentelijke archeologische beleidskaart valt het terrein in de categorie waarde – archeologie. Voor deze categorie geldt dat bij werkzaamheden dieper dan 50 cm -mv en met een oppervlakte van meer dan 30 m² een rapport over de archeologische waarde van het te verstoren terrein vereist is.

Het proefsleuvenonderzoek is uitgevoerd door een team van VUhbs archeologie, Amsterdam. Dit team bestond uit Martijn Bink, Luc Pasteels en Marjolijn de Puydt. De projectleiding was in handen van Martijn Bink. Het machinaal grondverzet is ingehuurd via Verhoeven-Luijten archeologisch grondwerk. Contactpersoon bij de gemeente was mevr. M. Dütting.

De opbouw van dit rapport is als volgt. Na deze inleiding worden allereerst de resultaten van eerder onderzoek binnen en in de directe omgeving van het plangebied besproken. Vervolgens gaat hoofdstuk 3 in op de doelstellingen van het onderzoek en hoofdstuk 4 op de onderzoeksstrategie. Hoofdstuk 5 bespreekt het landschap van Tilburg in het algemeen en dat van het plangebied in het bijzonder. In hoofdstuk 6 komen de sporen en structuren van het proefsleuvenonderzoek aan bod, in hoofdstuk 7 de vondsten en in hoofdstuk 8 worden de conclusies op een rij gezet, worden de verschillende vindplaatsen gewaardeerd en wordt tenslotte het selectieadvies gepresenteerd.

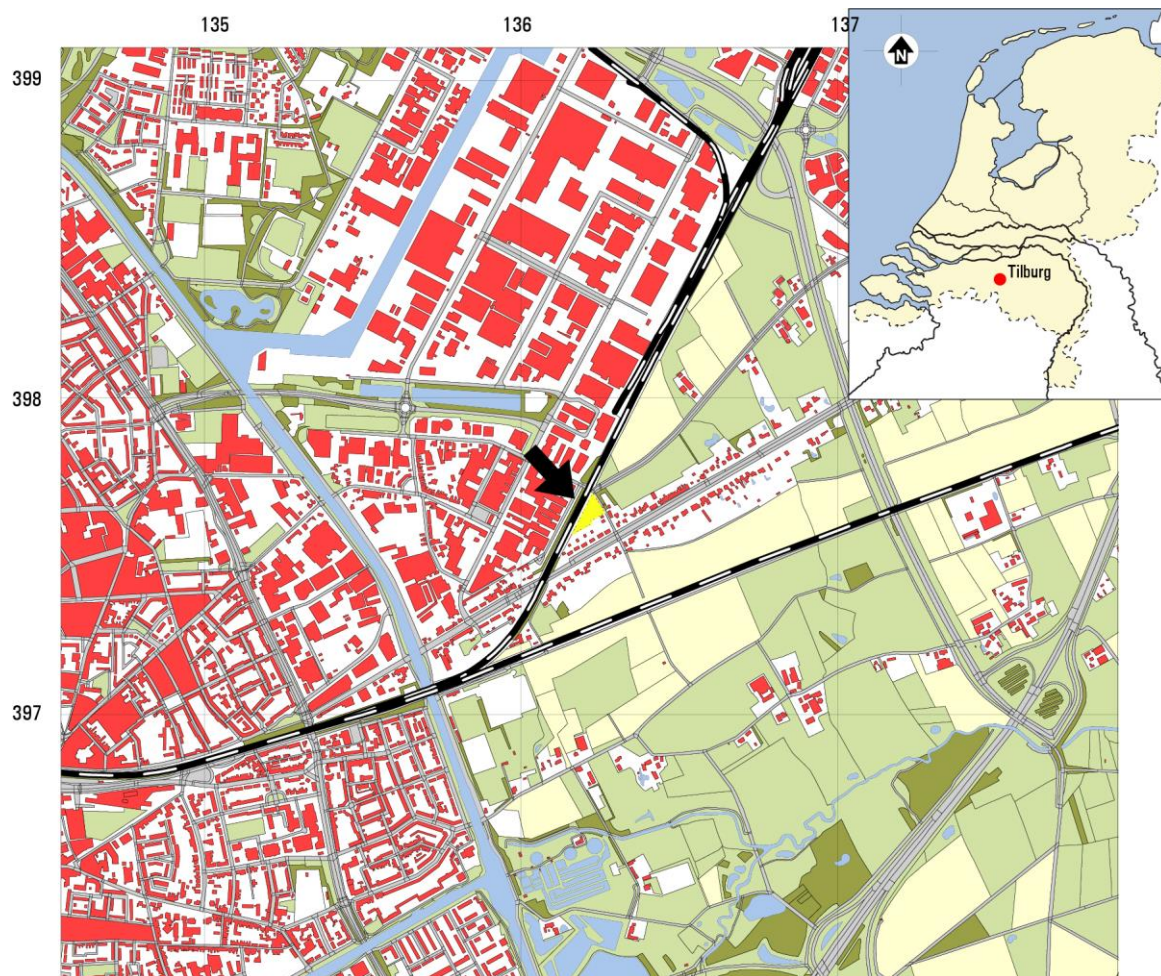

Fig. 1.1. Tilburg-Oud Lovenstraat. Ligging van de onderzoekslocatie. Schaal 1:25.000 (bron: OpenTopo). Inzet: de ligging van Tilburg in Nederland.

Fig. 1.2. Tilburg-Oud Lovenstraat. Aanleg van het eerste vlak.

2 VOORONDERZOEK EN HISTORISCHE GEOGRAFIE

2.1 INTRODUCTIE

Het gebied tussen Tilburg en Berkel-Enschot is de afgelopen 30 jaar veelvuldig onderzocht. Daarbij zijn meerdere vindplaatsen vastgesteld en opgegraven. Hieronder wordt een overzicht gegeven van het in de omgeving uitgevoerde onderzoek en de historische context van het onderzoeksgebied.

2.2 VOORGAANDE ONDERZOEKEN BINNEN EN IN DE OMGEVING VAN HET PLAN GEBIED

In het onderzoeksgebied is niet eerder archeologisch onderzoek uitgevoerd. Een scan van de locatie toonde aan dat binnen het onderzoeksgebied reeds op de oudste kadastrale kaart bebouwing zichtbaar is. Vanwege deze bebouwing zou een booronderzoek niet tot vrijgave kunnen leiden. De opdrachtgever heeft daarom besloten om direct een proefsleuvenonderzoek uit te laten voeren. Hiertoe is een Programma van Eisen inclusief beknopt bureauonderzoek opgesteld.

Rond het plangebied zijn in het verleden archeologische waarden aangetroffen. In de database van de RCE, Archis 3, zijn in en rond het plangebied binnen een straal van circa 500 m diverse archeologische vondsten bekend. Bepaalde gebieden zijn vanwege hun archeologische waarde aangewezen als archeologische (rijks)monumenten. Ongeveer 500 m ten zuiden/zuidwesten van het plangebied bevindt zich een terrein van hoge archeologische waarde (monumentnr. 9003) waar sporen van bewoning uit de IJzertijd, Romeinse tijd en Vroege Middeleeuwen zijn gevonden alsmede aardewerkfragmenten uit de bronstijd en late middeleeuwen en een niet gedateerde vuursteenafslag. Onder de 40 tot 50 cm dikke bouwvoor is een 10 tot 30 cm dikke oude akkerlaag aangetroffen. In de omgeving van het gebied hebben ontgroningen plaatsgevonden. Dit terrein ligt op de rand van de dekzandrug naar het beekdal van de Korvelse Waterloop-Voorste Stroom. Ca. 250 m ten zuidwesten van het plangebied is recentelijk een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, waarbij sporen van een nederzetting uit de (Midden) IJzertijd zijn gedocumenteerd. Naar aanleiding van deze resultaten is op deze locaties een definitieve opgraving uitgevoerd.

Verder zijn in de omgeving van het plangebied (straal 500 m) meerdere archeologische onderzoeken uitgevoerd, vooral bureau- en booronderzoeken.

Voor het huidige plangebied zullen met name resten van de bebouwing uit de Nieuwe tijd te verwachten zijn. In mindere mate zijn ook resten van bewoning, landgebruik en/of begraving uit de Bronstijd tot en met de Volle Middeleeuwen te verwachten.

2.3 HISTORISCHE GEOGRAFIE

De oudste kaart, waarop het onderzoeksgebied nauwkeurig is afgebeeld is de kaart van Diederik Zijnen die dateert uit 1760 (fig. 2.1). Op deze kaart ligt het plangebied aan de kruising van de '[weg van] Tilburg na Enschoot' en een niet nader genoemde weg (de huidige Oud Lovenstraat). Ter hoogte van de weg staat ook het toponiem 'Loven'. Bebouwing wordt op deze kaart helaas niet afgebeeld.

Op de oudste kadastrale kaart (ca. 1832) is de Bosscheweg op de kaart verschenen (fig. 2.2). De weg ten noorden van het plangebied wordt nu de 'Weg van Tilburg naar S'Bosch' genoemd. De Oud Lovenstraat wordt 'Mortelsche Straat' genoemd. Het gehucht op deze locatie wordt 'Groot Loven' genoemd.

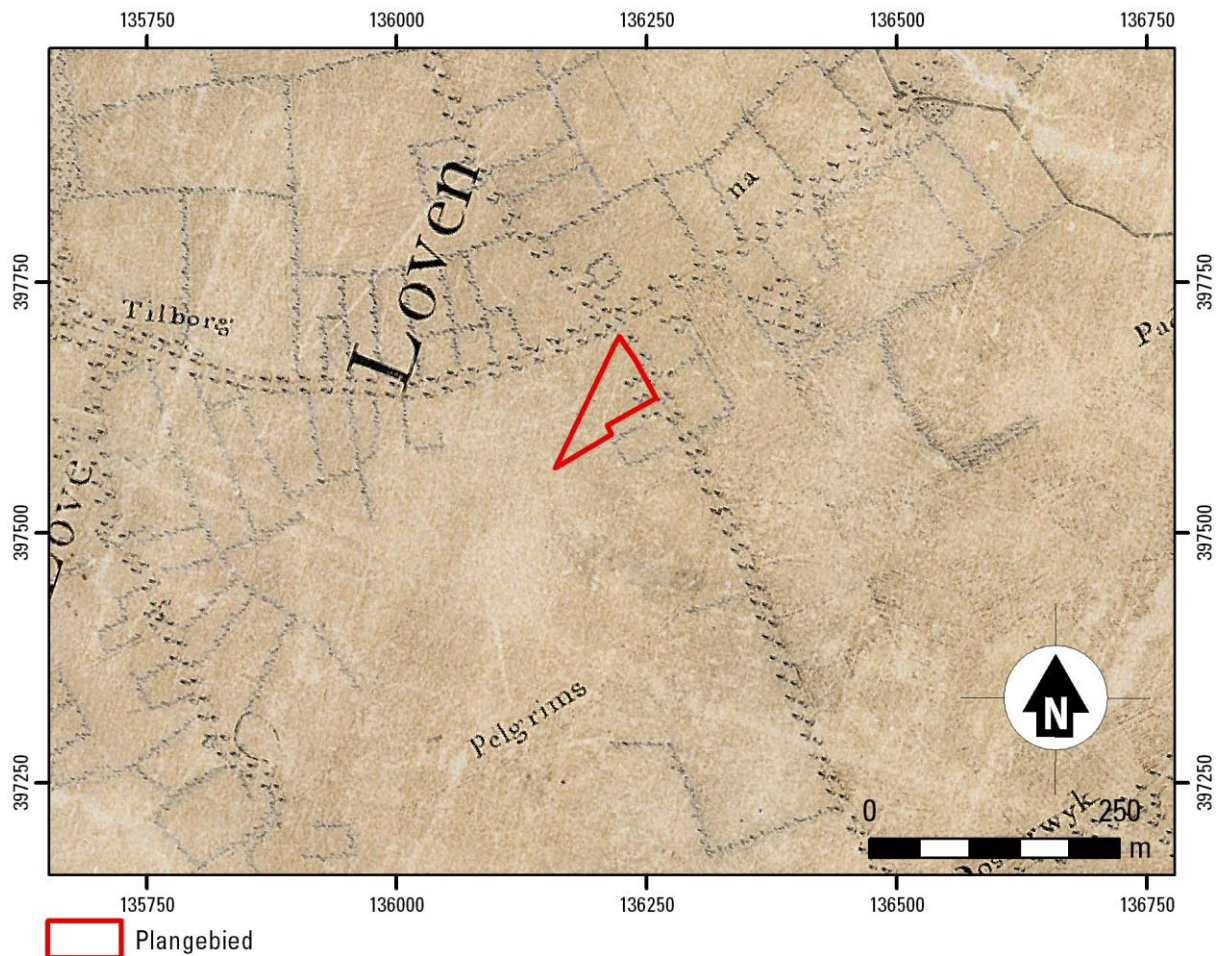

Fig. 2.1. Tilburg-Oud Lovenstraat. Het plangebied (rood omlijnd) geprojecteerd op de kaart van Diederik Zijnen uit c1760. Schaal 1:7.500.

Binnen het plangebied zijn drie gebouwen zichtbaar. In de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel is aangegeven dat het gaat om een huis, schuur en erf dat in bezit is van Wouter Adriaan van Iersel (die tevens percelen 547 en 549 in bezit heeft). Later in de 19de eeuw lijkt deze bebouwing al verdwenen te zijn (zie Topotijdreis 2022, kaarten 1867 en 1897). Ook direct ten zuiden van het plangebied is op de kadastrale kaart van 1811-1832 bebouwing aangegeven (perceelnummer 550-551; fig. 3). Dit erf is bezit van Adriaan Jan de Kok Deze bebouwing is op latere kaarten nog wel zichtbaar. Pas op de kaart van 1980 is er een aaneengesloten rij bebouwing zichtbaar langs de Bosscheweg, direct ten zuiden van het plangebied (Topotijdreis 2022, kaarten 1967 en 1980).

In 1881 wordt ten noorden van het plangebied de spoorlijn naar 's-Hertogenbosch aangelegd. Eerst ligt deze spoorlijn nog 50 m noordelijk van het plangebied, in de jaren '20 van de vorige eeuw wordt de spoorlijn naar de huidige locatie verplaatst.

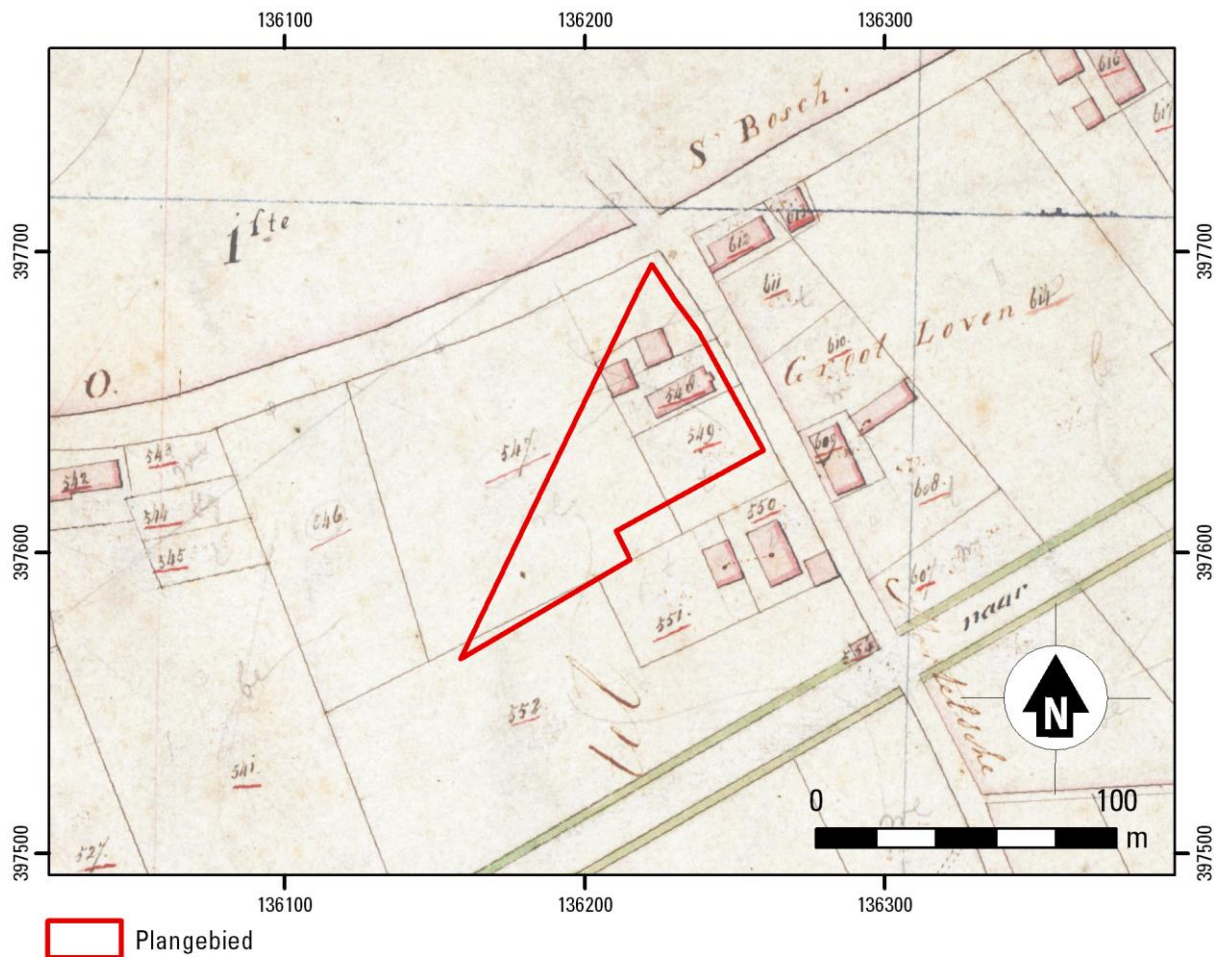

Fig. 2.2. Tilburg-Oud Lovenstraat. Het plangebied (rood omlijnd) geprojecteerd op de kadastrale kaart uit ca. 1832. Schaal 1:2.500.

3 DOELSTELLINGEN

3.1 ALGEMENE DOELSTELLINGEN

De doelstelling van het onderzoek is het inventariseren van de aanwezige archeologische resten binnen het plangebied. Indien deze worden aangetroffen is een tweede doel het waarden van deze resten om een advies te kunnen uitbrengen ten aanzien van de mate waarin deze resten behoudenswaardig zijn.¹

Dit advies dient het bevoegd gezag te ondersteunen in een besluitvorming omtrent verder te nemen stappen in het archeologisch traject. In de praktijk zal dit, vooropgesteld dat er behoudenswaardige resten worden aangetroffen, neerkomen op ofwel behoud in situ ofwel behoud ex situ. Bij het uitblijven van archeologische resten of de aanwezigheid van niet-behoudenswaardige resten, zal vrijgave worden geadviseerd.

3.2 ONDERZOEKSVRAGEN

In het PvE zijn voor onderhavig onderzoek de volgende onderzoeksvragen opgesteld.² Deze vragen zijn beantwoord paragraaf 8.2. Indien onderzoeksvragen op basis van het onderzoek niet kunnen worden beantwoord wordt dit toegelicht.

Algemeen

1. Zijn er archeologische resten (sporen, structuren, vondsten) in de bodem aanwezig, of zijn er aanwijzingen dat deze hier verwacht mogen worden?
2. Indien het onderzoek geen archeologische resten of beperkte archeologische fenomenen (bijvoorbeeld alleen losse vondsten) oplevert, welke verklaring is hiervoor dan te geven? Is er (bijvoorbeeld) sprake van: aantoonbare afwezigheid van bewoning en / of actief landgebruik, verstoring van antropogene aard, beperking van de archeologische waarnemingsmogelijkheden door bodemprocessen, beperking van de archeologische waarnemingsmogelijkheden door werk- of weersomstandigheden?
3. In hoeverre sluiten de bevindingen aan bij hetgeen uit de directe omgeving en de regio bekend is over periode en/of type vindplaats? Specifiek in geval van laat-middeleeuwse/nieuwtijdse sporen en vondsten: in hoeverre sluiten deze aan bij hetgeen bekend is uit de historische bronnen waaronder kaartmateriaal?

Gaafheid en conservering van de vindplaatsen

4. In welke lagen, zones of gebieden bevinden zich gave en goed geconserveerde archeologische resten of waar zijn ze te verwachten?
5. Wat is de mate van conservering en gaafheid van de archeologische resten?

Perioden en sites

6. Indien er archeologische resten aanwezig zijn, kunnen er binnen de vindplaats aparte sites onderscheiden worden, en zo ja, op welke gronden?
7. Wat is de begrenzing en de ruimtelijke spreiding, zowel in horizontale als verticale zin, van de sites en wat is de onderlinge samenhang?
8. Wat is per archeologische site in het onderzoeksgebied:
 - a. de ligging (inclusief diepteligging) en begrenzing
 - b. de geologische en/of bodemkundige eenheid

¹ Habermehl 2022, 10.

² Habermehl 2022, 11-12.

- c. de omvang (inclusief verticale dimensies)
 - d. aard / complextype / functie
 - e. de samenstelling van de archeologische resten (grondsporen en mobilia)
 - f. de vondst- en spoordichtheid
 - g. de stratigrafie
 - h. de ouderdom, periodisering, typochronologische classificatie
 - i. de kwaliteit van de paleo-ecologische resten en de potentie ervan voor informatie over landschap, landbouw, omgang met natuurlijke bronnen, selectie, voedselvoorziening en -bereiding en omgang met afval.
9. Zijn er aanwijzingen voor landgebruik (off-site-patronen) in de zin van wegen, percelering, akkers, grondstofwinning, vennen, etc?
 10. Zijn er aanwijzingen voor agrarische en/of ambachtelijke activiteiten? Zo ja, waaruit blijkt dat en welke kenmerken zijn hieraan naar analogie van vraag 3 aan te geven?
 11. Kunnen meerdere bewoningsfasen onderscheiden worden? Zo ja in welke mate zijn deze aaneensluitend?
 12. Wanneer en waarom zijn de sites en de vindplaats in zijn geheel verlaten of in onbruik geraakt?
 13. Zijn er aanwijzingen voor sociale differentiatie of rituele handelingen? Waaruit blijkt dat en wat is hiervan de betekenis? In hoeverre sluit hetgeen uit dit onderzoek naar voren komt aan bij hetgeen bekend is uit de regio?

Landschap en bodem

14. Wat is de fysieklandschappelijke ligging van de sites (geologie, bodemkunde, geomorfologie, afstand tot water, reliëf)?
15. Wat is de paleo-ecologische context van het onderzoeksgebied? Liggen in de omgeving locaties die voor pollenanalyse bemonsterd kunnen worden?
16. Welke postdepositionele processen hebben zich afgespeeld en wat is het effect daarvan?

4 ONDERZOEKSSTRATEGIE

4.1 LIGGING VAN DE PROEFSLEUVEN

Tijdens het onderzoek zijn de vier in het PvE opgenomen vier proefsleuven aangelegd. Proefsleuven 1 tot en met 3 zijn conform het PvE aangelegd. Proefsleuf 4 is enkele meters zuidelijker dan gepland aangelegd. In totaal is met de vier sleuven 315 m² onderzocht, hetgeen neerkomt op 8,9 % van het onderzoeksgebied.

Proefsleuf	Oppervlakte (m ²)
1	78
2	78
3	85
4	74
TOTAAL	315

Tabel 4.1. Tilburg-Oud Lovenstraat. Oppervlakte van de proefsleuven.

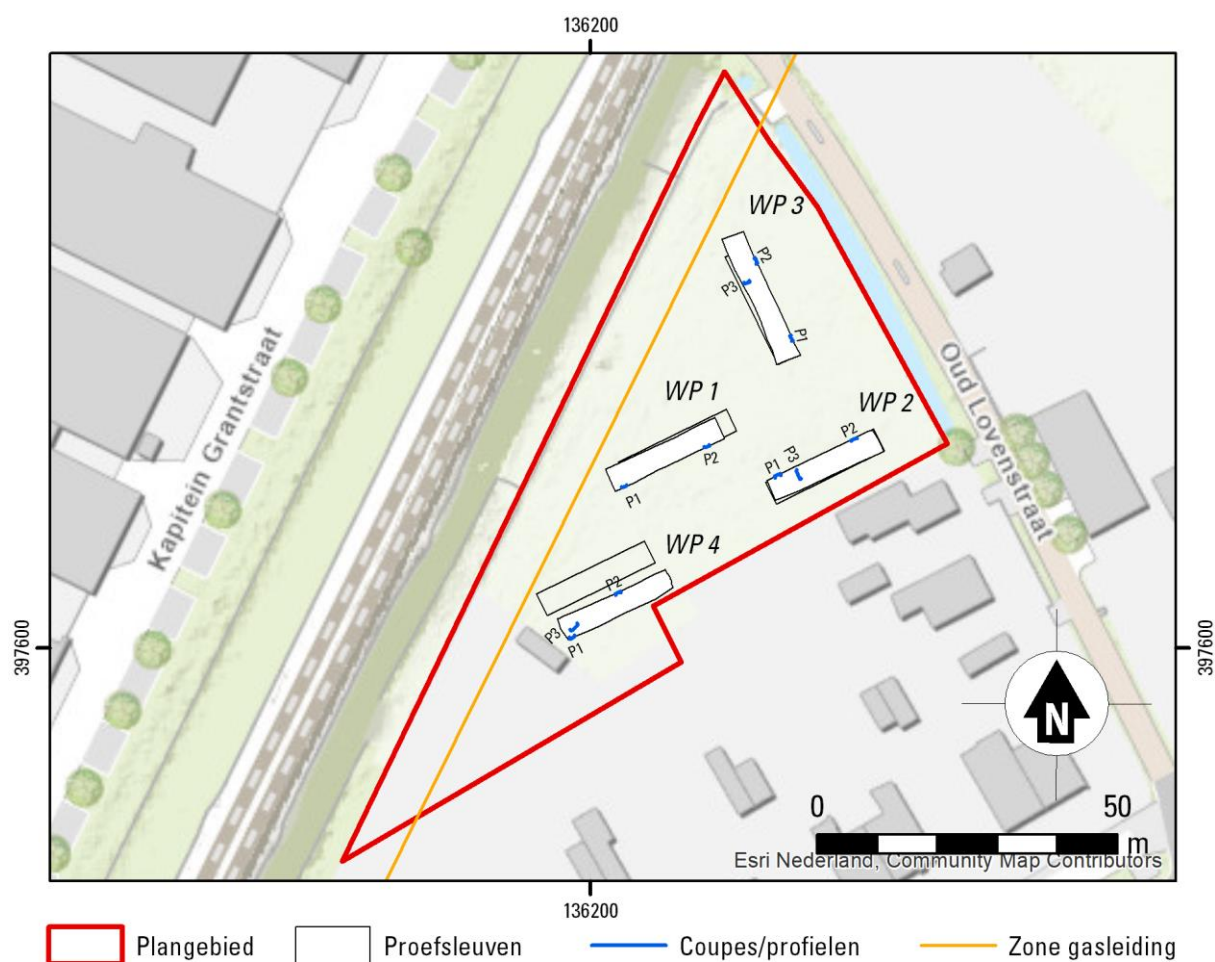

Fig. 4.1. Tilburg-Oud Lovenstraat. De aangelegde proefsleuven (wit opgevuld, geprojecteerd op het puttenplan (open lijnen) en de profielen en coupes. Schaal 1:1.250.

De sleuven zijn aangelegd door de bouwvoor en het daaronder liggende oude plaggendek machinaal (mobiele kraan met gladde bak) te verwijderen en vervolgens een 'leesbaar' vlak aan te leggen in de C-, of B/C-horizont. De sleuven zijn uitgezet met een GPS-toestel. Standaard hadden de sleuven een lengte van 25 m en een breedte van 4 m. De vlakken zijn digitaal getekend met een GPS-toestel en vervolgens gewaterpast over één raai met tussenafstanden van 5 m. Het maaiveld aan één zijde van elke proefsleuf is eveneens om de 5 m gewaterpast.

De gehele aanleg is begeleid met een metaaldetector. Vondsten afkomstig uit de bouwvoor, het plaggendek en het sporenniveau zijn per laag verzameld. Aanwezige sporen zijn op basis van kleur- en textuurverschillen ingekrast en van de vlakken zijn foto's gemaakt. Alle grondsporen waarvan niet duidelijk was of het om natuurlijke dan wel antropogene sporen ging, zijn gecoupeerd en gedocumenteerd, daarnaast is een representatief deel van de antropogene sporen gecoupeerd. Aan het begin en einde van elke werkput is profielkolom gedocumenteerd, welke is gefotografeerd en analoog is gedocumenteerd op schaal 1:20.

5 LANDSCHAP EN BODEMGESTELDHEID

5.1 INLEIDING EN METHODE

Tijdens het onderzoek is fysisch geografisch onderzoek verricht om de landschappelijke context van het plangebied nader te bepalen. Hiervoor zijn de profielen in de proefsleuven gedocumenteerd door middel van kolomopnames. Alle profielen zijn met de hand opgeschaafd, ingekrast en gedocumenteerd. Hierbij zijn zowel lithologische lagen als archeologisch relevante lagen onderscheiden. Hierbij moet gedacht worden aan vegetatieniveaus, vondstlagen, cultuurlagen en eventuele sporen. De bodemopbouw is beschreven volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB), die is gebaseerd op NEN5104.³

5.2 HET LANDSCHAP RONDOM HET PLANGEBIED⁴

Volgens de geologische overzichtskaart van Nederland ligt het plangebied op de overgang van een groot gebied met fluvioperiglaciale afzettingen (leem en zand) van de Formatie van Boxtel met een zanddek (Laagpakket van Wierden, kaarteenheden Bx6).⁵

Volgens de geomorfologische kaart van Nederland maakt het plangebied deel uit van een gebied met dekzandwelvingen (kaarteenheden 3L51yc). Het plangebied ligt ca. 200 meter ten westen van een dekzandrug. Op circa 800 m ten zuiden van het plangebied bevindt zich de rand van het beekdal van de Korvelse Waterloop-Voorste Stroom in de vorm van een glooiing van beekdalzijde (kaarteenheden 3H42). Globaal hetzelfde beeld blijkt ook uit de paleogeografische kaart van de gemeente Tilburg. Op deze kaart ligt het plangebied ter plekke van een eolische welving/flank (middengeel), net ten noorden van een eolische rug of plateau (donkergeel).

Uit de bodemkaart en de paleogeografische kaart van de gemeente Tilburg komt naar voren dat het plangebied wordt gekenmerkt door hoge zwarte enkeerdgronden (kaarteenheden zEZ23) met leem binnen 120 cm –mv.⁶ Zulke gronden bevinden zich over het algemeen rondom oude dorpen en worden gekenmerkt door een humeuze bovengrond, het esdek of plaggendek, van 50 cm of dikker. Het plaggendek is ontstaan door eeuwenlange bemesting met potstalmest.

Op de hoogtekaart (fig. 5.1) is te zien dat het hoogteverloop in en rond het plangebied sterk beïnvloed is door antropogene ingrepen (die hieronder nader worden beschreven). Desondanks is duidelijk dat het plangebied in een iets lager gebied ligt (12,2 à 12,7 m +NAP), juist ten noorden van een noordoost-zuidwest georiënteerde hoge rug (12,7 à 13,7 m +NAP). Nog iets zuidelijker ligt het eerder genoemde beekdal van de Korvelse Waterloop-Voorste Stroom (10 à 11 m +NAP). Direct ten noordwesten van het plangebied is de spoorlijn herkenbaar als een hoge dijk in het landschap (18 à 18,7 m +NAP). Ten zuidoosten van het plangebied loopt de Bosscheweg. Deze weg is, evenals de aangrenzende erven, iets opgehoogd (13 à 14,4 m +NAP).

³ Bosch 2007; Nederlands Normalisatie Instituut 1989.

⁴ Deels overgenomen uit De Winter 2021.

⁵ Geologische overzichtskaart van Nederland 2010.

⁶ Heunks 2013. Op de bodemkaart: hoge zwarte enkeerdgronden met lemig fijn zand (zEZ23).

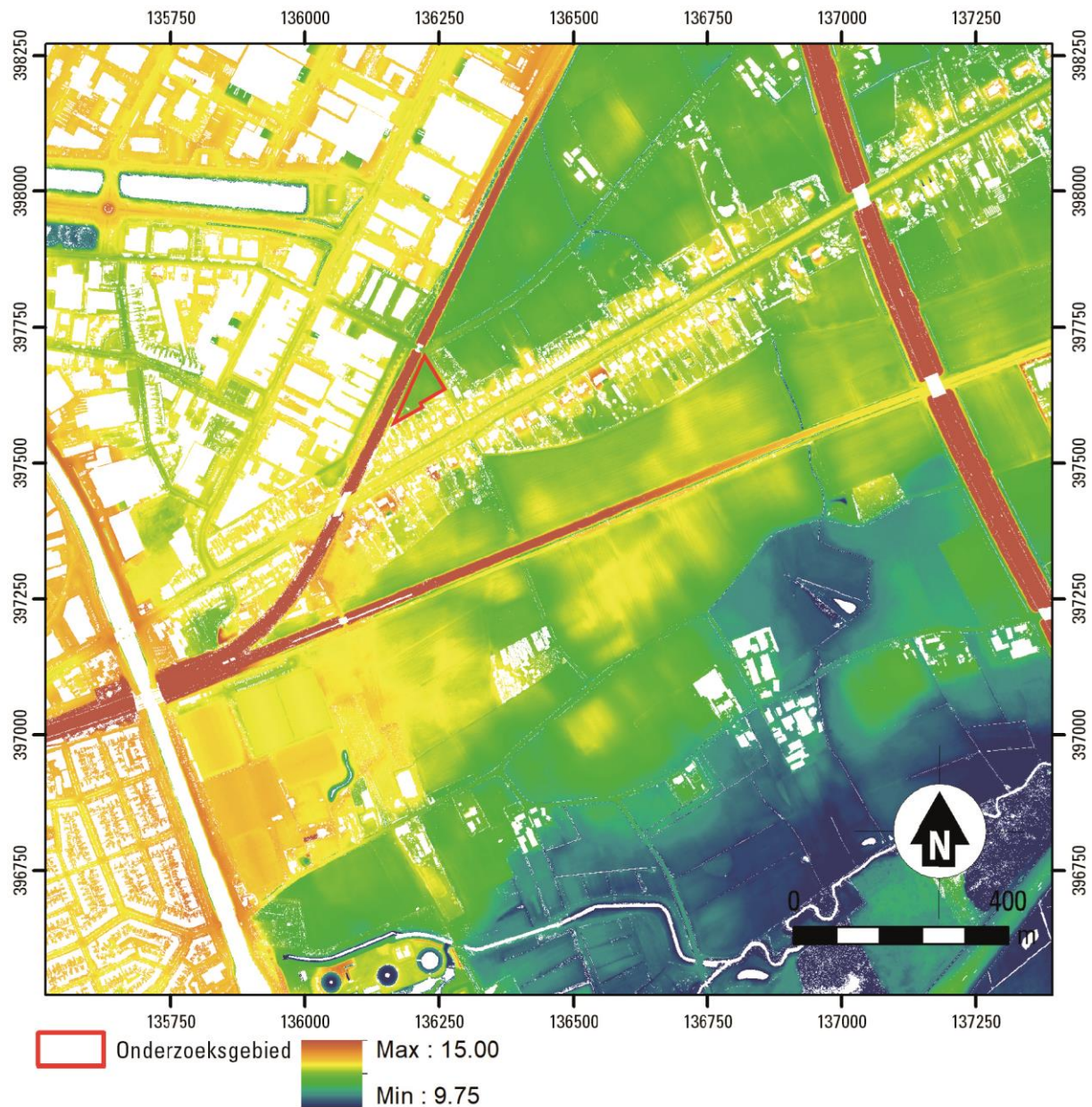

Fig. 5.1. Tilburg-Oud Lovenstraat. Het onderzoeksgebied geprojecteerd op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN).
Schaal 1:10.000.

5.3 DE BODEM VAN HET PLANGEBIED

Tijdens het proefsleuvenonderzoek is aan het begin en einde van elke proefsleuf een profielkolom gedocumenteerd. Op basis van deze profielen kan de bodemopbouw van het plangebied in meer detail worden bestudeerd.

Binnen het plangebied was steeds sprake van een AC-profiel (fig. 5.2). Daarbij bestaat de bodem uit een ca. 30 cm dikke bouwvoor (laag 999) en een 15–20 cm dikke verrommelde laag (998) eronder. De C-horizont (laag 1) bestaat uit lemig fijn zand met veel roestvlekken. Dit wijst er op dat de oorspronkelijke bodemopbouw in het recente verleden, vermoedelijk door ontgroning, is aangetast.

Fig. 5.2. Tilburg-Oud Lovenstraat. Bodemopbouw. Boven profiel 3.1, onder profiel 4.1.

6 SPOREN EN STRUCTUREN

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn 27 spoornummers uitgedeeld (tabel 6.1; fig. 6.1). Hiervan zijn acht sporen antropogeen en ouder dan ca. 100 jaar. De overige sporen zijn bodemlagen of sporen van natuurlijke oorsprong.

Aard spoor	Aantal
kuil	4
paalkuil	2
greppel	3
uitbraaksleuf	1
C-horizont	4
bouwvoor	4
ontginningssporen	9
TOTAAL	27

Tabel 6.1. Tilburg-Oud Lovenstraat. Overzicht van sporen, verdeeld naar aard en interpretatie.

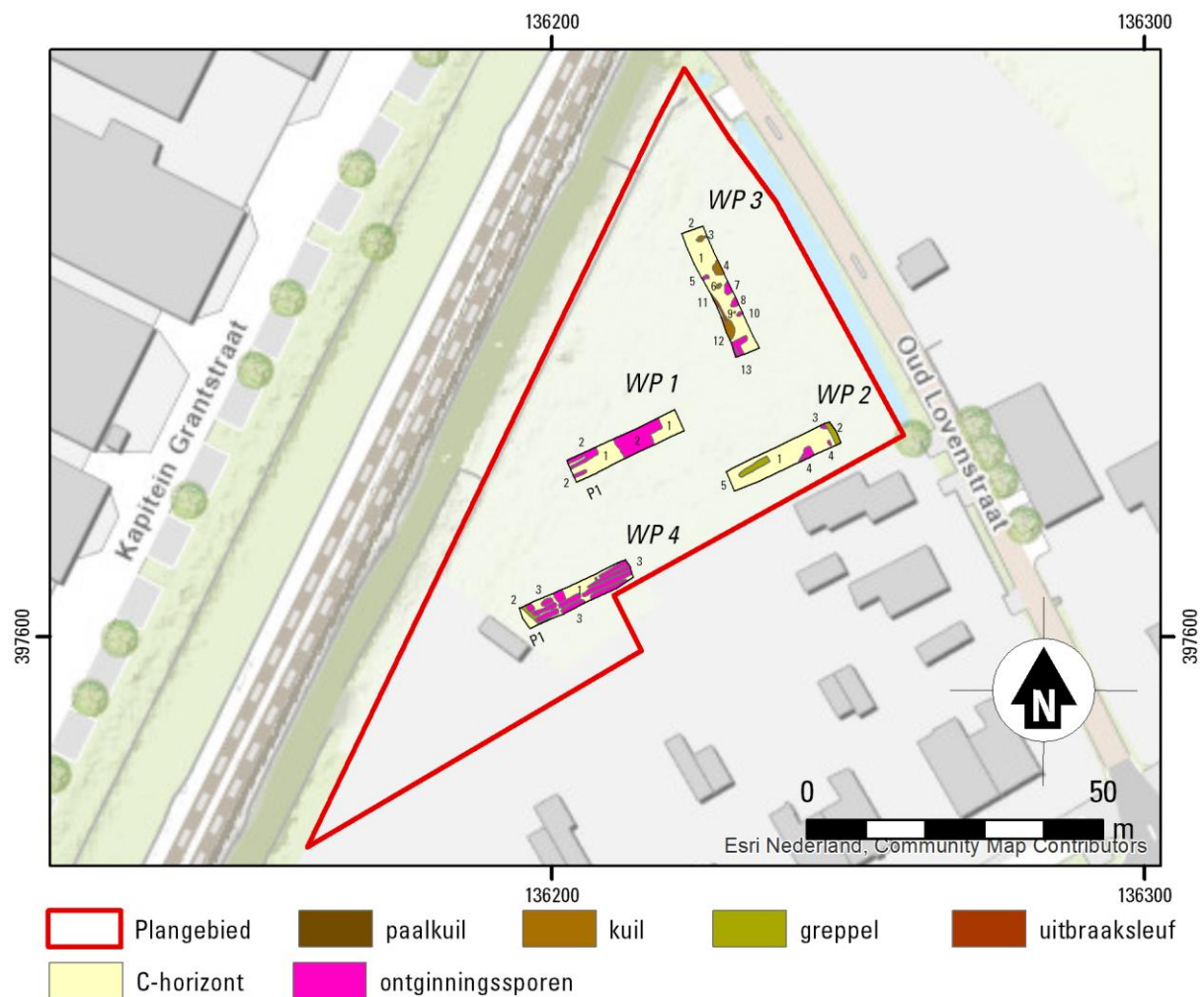

Fig. 6.1. Tilburg-Oud Lovenstraat. Allesporenkaart. Schaal 1:1.250.

In werkputten 1, 2 en 4 zijn vooral (recente) verstoringen/ontginningssporen aangetroffen. Daarnaast zijn in werkput 2 en 4 nog greppels aangetroffen. De greppels in werkput 2 zijn op grond van de kleur en vulling relatief recent (Nieuwe tijd C of Nieuwste tijd). De greppel in werkput 4 is ouder. Deze greppel heeft ook een oriëntatie die afwijkt van de percelering zie op de oudste kaart zichtbaar is. Uit de greppel komt geen vondstmateriaal, maar de kleur en structuur van de vulling doet een datering in de (Late) Middeleeuwen of eerder vermoeden (fig. 6.2).

Fig. 6.2. Tilburg-Oud Lovenstraat. Coupe over greppel spoor 4.002.

Proefsleuf 3 is aangelegd ter hoogte van de op de oudste kadastrale kaart weergegeven boerderij. Bij de aanleg van de proefsleuf bleek dit ook omdat hier boven het vlak een laag met een geringe hoeveelheid baksteenpuin werd aangetroffen. In het vlak werden twee grotere kuilen (sporen 3.004 en 3.012) aangetroffen. Omdat deze als mogelijke waterput waren geïnterpreteerd zijn beide sporen door middel van een boring onderzocht. De sporen bleken echter slechts 25 cm diep te zijn. Vanwege de geringer diepte en omdat de diepte van de sporen reeds bekend was zijn deze niet verder onderzocht. De sporen zijn verder niet bemonsterd omdat de relatief geringe diepte en de verstoringen van de bovengrond leiden tot een grote kans dat monsters vervuild zijn met recentere resten. Spoor 3.011 is mogelijk de onderzijde van een funderings-/uitbraaksleuf, maar deze was ook slechts enkele centimeters diep.

7 VONDSTEN

7.1 ALGEMEEN

Het proefsleuvenonderzoek heeft een beperkte hoeveelheid vondsten opgeleverd (zie tabel 7.1 voor een overzicht).⁷ Het grootste deel van de vondsten betreft aardewerk (13 fragmenten). Verder zijn er nog kleipijp, glas en metaal aangetroffen. In het onderstaande worden deze vondsten beschreven, gedateerd en geïnterpreteerd.

Vrijwel alle vondsten zijn afkomstig uit de bouwvoor en de eronder gelegen laag 998. Alleen vondst 1 is uit een spoor (greppel 2.005) afkomstig.

inhoud	aantal	Gewicht (g)
aardewerk	13	295
kleipijp	1	4
glas	1	44
metaal ferro	1	85
totaal	16	428

Tabel 7.1. Tilburg-Oud Lovenstraat. Overzicht van de vondsten, verdeeld naar categorie.

vn	volg	hoofdgroep	vorm	type	beginperiode	eindperiode	aantal	opmerkingen
1	1	Steengoed met oppervlaktebehandeling	kan	s2-kan-	Nieuwe tijd	Nieuwe Tijd	1	Siegburg
1	2	Roodbakkend aardewerk	vergiet	R-ver-	Late Middeleeuwen	Nieuwe tijd	1	
1	3	Roodbakkend aardewerk	bord	R-bor-	Late Middeleeuwen	Nieuwe tijd	2	
1	4	Roodbakkend aardewerk			Late Middeleeuwen	Nieuwe tijd	1	
2	1	ijzer	Indet				1	
3	1	Roodbakkend aardewerk	Bord	R-bor	Late Middeleeuwen	Nieuwe tijd	2	
3	2	Roodbakkend aardewerk	Bord	R-bor	Nieuwe tijd	Nieuwe tijd	1	
3	3	Roodbakkend aardewerk			Nieuwe tijd	Nieuwe tijd	1	
3	4	Glas	fles	Wijnfles	Nieuwe tijd	Nieuwe tijd	1	
4	1	Roodbakkend aardewerk			Late Middeleeuwen	Nieuwe tijd	1	
4	2	Roodbakkend aardewerk			Late Middeleeuwen	Nieuwe tijd	1	
5	1	Roodbakkend aardewerk			Late Middeleeuwen	Nieuwe tijd	1	spatglazuur
5	2	Roodbakkend aardewerk			Late Middeleeuwen	Nieuwe tijd	1	standlob/egaal glazuur
5	3	Roodbakkend aardewerk			Late Middeleeuwen	Nieuwe tijd	1	standing
5	4	Kleipijp			Nieuwe tijd	Nieuwe tijd	1	

Tabel 7.2. Tilburg-Oud Lovenstraat. Determinatie vondsten.

7.2 AARDEWERK

Tijdens het onderzoek zijn 13 scherven aangetroffen met een totaal gewicht van 295 gram. Hiervan zijn 12 scherven roodbakkend. Elf scherven hebben een egale glazuurlaag en een scherf heeft spatglazuur. Onder de scherven zijn delen van drie borden (r-bor; V1.3, 3.1 en 3.2) en één vergiet (r-ver; V1.2)). De laatste scherf is een scherf steengoed met oppervlaktebehandeling uit Siegburg (V1.1). Deze scherf behoort tot een kan. De scherf dateert waarschijnlijk uit de 16e of 17e eeuw.

⁷ Zie bijlage 3 voor de vondstenlijst.

7.3 KLEIPIJP

Tijdens het onderzoek is een deel van een kleipijp aangetroffen (V5.4). Het betreft een deel van de pijpenkop, maar deze heeft geen versiering of stempel.

7.4 METAAL

Tijdens het onderzoek is één vondst van metaal gedaan (V2.1). Het betreft een indetermineerbaar stuk ijzer, dat uit de bouwvoor afkomstig is. Voorgesteld wordt om deze te deselecteren.

7.5 GLAS

Er is een vondst van glas aangetroffen (v3.4). Het betreft de ziel van een wijnfles.

8 CONCLUSIE, WAARDERING EN SELECTIEADVIES

8.1 CONCLUSIE

Tijdens het proefsleuvenonderzoek aan de Oud Lovenstraat zijn sporen aangetroffen van bewoning en landgebruik uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd. Deze sporen kunnen specifiek worden gerelateerd aan de bewoning die op de oudste kadastrale kaart is afgebeeld. De bodem ter plaatse is echter, vermoedelijk door ontgroning in de 20^e eeuw, afgetopt, waardoor ondiepe sporen verloren zullen zijn gegaan.

De sporen kunnen worden toegeschreven aan een tweetal vindplaatsen (fig. 8.1). Een huisplaats uit de Nieuwe tijd en mogelijk ook de Late Middeleeuwen (vindplaats 1), gerelateerd aan de huisplaats die op de oudste kadastrale kaart is afgebeeld, en landgebruik buiten deze huisplaats (vindplaats 2).

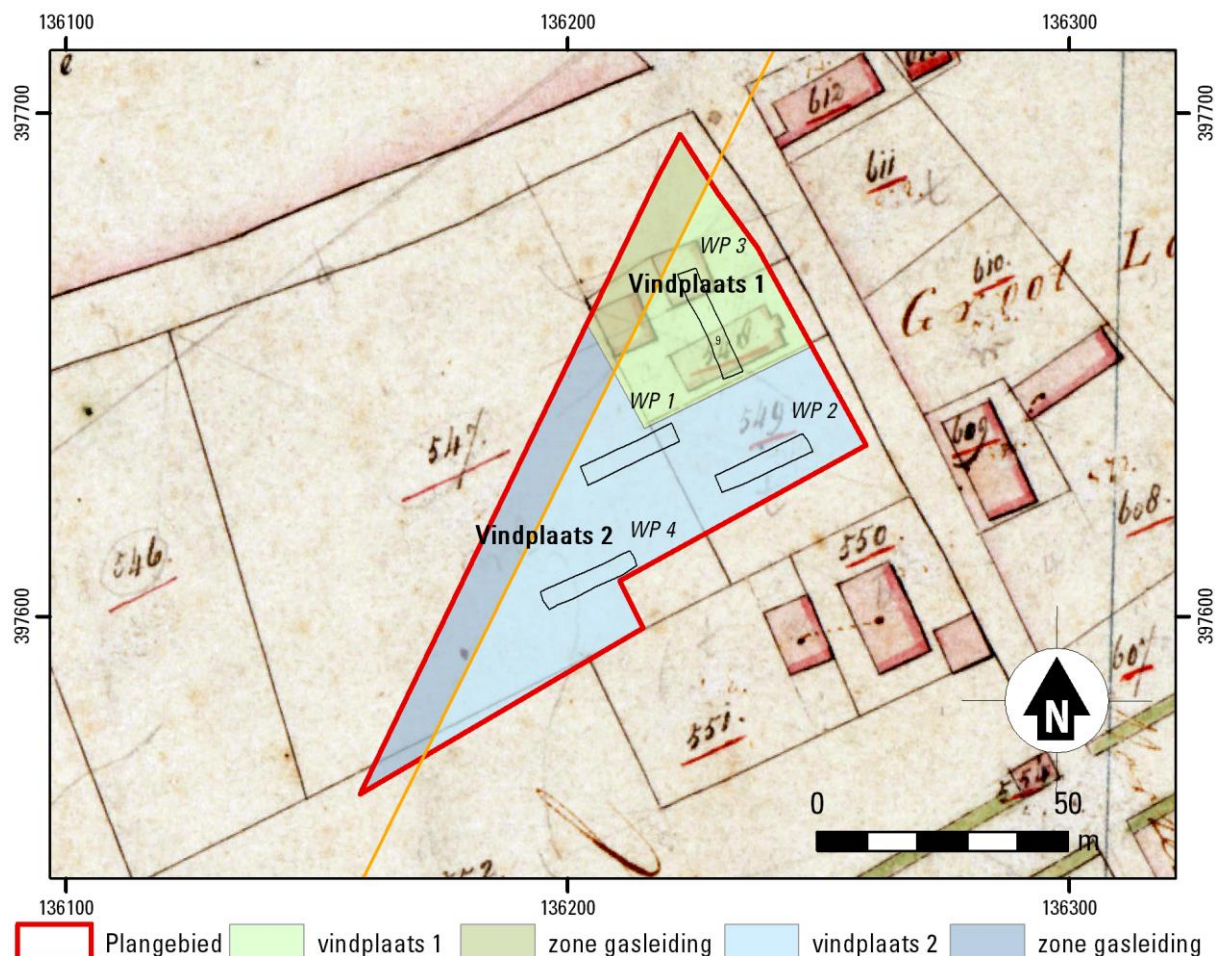

Fig. 8.1. Tilburg-Oud Lovenstraat. Ligging van de vindplaatsen. Schaal 1:1.250.

8.2 BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN

Algemeen

1. Zijn er archeologische resten (sporen, structuren, vondsten) in de bodem aanwezig, of zijn er aanwijzingen dat deze hier verwacht mogen worden?

Tijdens het onderzoek is een beperkt aantal archeologische resten (sporen en vondsten) aangetroffen.

2. Indien het onderzoek geen archeologische resten of beperkte archeologische fenomenen (bijvoorbeeld alleen losse vondsten) oplevert, welke verklaring is hiervoor dan te geven? Is er (bijvoorbeeld) sprake van: aantoonbare afwezigheid van bewoning en / of actief landgebruik, verstoring van antropogene aard, beperking van de archeologische waarnemingsmogelijkheden door bodemprocessen, beperking van de archeologische waarnemingsmogelijkheden door werk- of weersomstandigheden?

n.v.t.

3. In hoeverre sluiten de bevindingen aan bij hetgeen uit de directe omgeving en de regio bekend is over periode en/of type vindplaats? Specifiek in geval van laat-middeleeuwse/nieuwtijdse sporen en vondsten: in hoeverre sluiten deze aan bij hetgeen bekend is uit de historische bronnen waaronder kaartmateriaal?

De aangetroffen resten sluiten aan bij de verwachting op basis van de oudste kadastrale kaart.

Gaafheid en conservering van de vindplaatsen

4. In welke lagen, zones of gebieden bevinden zich gave en goed geconserveerde archeologische resten of waar zijn ze te verwachten?

De aangetroffen archeologische resten zijn relatief slecht geconserveerd. Binnen vindplaats 1 zijn waterputten echter nog wel te verwachten.

5. Wat is de mate van conservering en gaafheid van de archeologische resten?

De bodem is, vermoedelijk in de 20^e eeuw door ontgronding verstoord geraakt. Hierdoor zijn ondiepe sporen verdwenen of aangetast.

Perioden en sites

6. Indien er archeologische resten aanwezig zijn, kunnen er binnen de vindplaats aparte sites onderscheiden worden, en zo ja, op welke gronden?

Er zijn twee vindplaatsen vastgesteld. Bewoningsresten binnen het erf dat op de oudste kadastrale kaart is weergegeven en landgebruik daarbuiten.

7. Wat is de begrenzing en de ruimtelijke spreiding, zowel in horizontale als verticale zin, van de sites en wat is de onderlinge samenhang?

De begrenzing van de vindplaatsen is weergegeven op figuur 8.1.

8. Wat is per archeologische site in het onderzoeksgebied:

a. de ligging (inclusief diepteligging) en begrenzing

De begrenzing van de vindplaatsen is weergegeven op figuur 8.1.

b. de geologische en/of bodemkundige eenheid

Volgens de geomorfologische kaart bevinden de vindplaatsen zich ter hoogte van dekzandwelingen. Op de bodemkaart zijn de vindplaatsen gekarteerd als enkeerdgronden. In de praktijk zijn deze enkeerdgronden door latere ontgrondingen deels niet meer aanwezig.

c. de omvang (inclusief verticale dimensies)

Vindplaats 1 heeft binnen het plangebied een oppervlakte van 1.350 m², waarvan zich 965 m² buiten de zone van de gasleiding bevindt. Voor vindplaats 2 is dit, binnen het plangebied, respectievelijk 3.100 en 2.300 m².

d. aard /complextype / functie

Vindplaats 1: huis en erf; vindplaats 2: landgebruik.

e. de samenstelling van de archeologische resten (grondsporen en mobilia)

Vindplaats 1: hier is een mogelijke uitbraaksleuf aangetroffen, enkele kuilen en paalkuilen. Naar verwachting zullen nog meerdere waterputten aanwezig zijn, hoewel deze niet in de proefsleuven zijn aangesneden.

Vondsten bestaan uit aardewerk, glas, kleipijp en metaal.

Vindplaats 2: deze vindplaats bestaat uit greppels. Vondsten bestaan uit aardewerk en een fragment kleipijp.

f. de vondst- en spoordichtheid

Voor beide vindplaatsen is de vondst- en spoordichtheid gering.

g. de stratigrafie

De vindplaatsen bevinden zich onder een afgetopt esdek.

h. de ouderdom, periodisering, typochronologische classificatie

Vindplaats 1 dateert uit de Nieuwe tijd, maar de bewoning kan al in de Late Middeleeuwen zijn aangevangen. Vindplaats 2 dateert in de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd.

i. de kwaliteit van de paleo-ecologische resten en de potentie ervan voor informatie over landschap, landbouw, omgang met natuurlijke bronnen, selectie, voedselvoorziening en -bereiding en omgang met afval.

Vanwege de geringe diepte van de sporen en het risico van vervuiling met recent materiaal zijn geen monsters genomen.

9. Zijn er aanwijzingen voor landgebruik (off-site-patronen) in de zin van wegen, percelering, akkers, grondstofwinning, vennen, etc?

Landgebruik en off-site patronen bestaan uit de greppels die als vindplaats 2 zijn aangeduid. Hiernaast is het terrein deels vergraven door zogenaamde plant- of moesbedden. Dergelijke kuilen hebben geen eenduidige verklaring, maar kunnen zijn gegraven om de bodem te verbeteren door een eventuele ondoorlatende B-horizont om te zetten of voor de winning van geel zand voor de bouw of om in huizen over de vloer te strooien.

10. Zijn er aanwijzingen voor agrarische en/of ambachtelijke activiteiten? Zo ja, waaruit blijkt dat en welke kenmerken zijn hieraan naar analogie van vraag 3 aan te geven?

Er zijn geen aanwijzingen hiervoor aangetroffen.

11. Kunnen meerdere bewoningsfasen onderscheiden worden? Zo ja in welke mate zijn deze aaneensluitend?

Hierover valt vooralsnog niets te zeggen.

12. Wanneer en waarom zijn de sites en de vindplaats in zijn geheel verlaten of in onbruik geraakt?

Vindplaats 1 wordt afgebeeld op de kadastrale kaart uit ca. 1832. Op de oudste topografische kaart (ca. 1850) is niet duidelijk of zich hier nog een huis bevindt, maar op de topografische kaart uit 1869 is het huis in ieder geval verdwenen. Een reden hiervoor is vooralsnog niet te geven.

13. Zijn er aanwijzingen voor sociale differentiatie of rituele handelingen? Waaruit blijkt dat en wat is hiervan de betekenis? In hoeverre sluit hetgeen uit dit onderzoek naar voren komt aan bij hetgeen bekend is uit de regio?

Hiervoor zijn geen aanwijzingen aangetroffen.

Landschap en bodem

14. Wat is de fysieklandschappelijke ligging van de sites (geologie, bodemkunde, geomorfologie, afstand tot water, reliëf)?

Volgens de geomorfologische kaart bevinden de vindplaatsen zich ter hoogte van dekzandwelingen. Op de bodemkaart zijn de vindplaatsen gekarteerd als enkeerdgronden. In de praktijk zijn deze enkeerdgronden door latere ontgroningen deels niet meer aanwezig. Het plangebied bevindt zich op ca. 1 km ten noorden van een zijarm van de Leij die op de oudste kadastrale kaart alleen wordt aangegeven als 'Waterloop'.

15. Wat is de paleo-ecologische context van het onderzoeksgebied? Liggen in de omgeving locaties die voor pollenanalyse bemonsterd kunnen worden?

Er zijn geen ecologische resten aangetroffen. Deze zullen in waterputten nog wel voorhanden zijn.

16. Welke postdepositionele processen hebben zich afgespeeld en wat is het effect daarvan?

Het terrein is, vermoedelijk in de 20^e eeuw, ontgrond. Hierdoor zijn ondiepe sporen verdwenen.

8.3 WAARDERING

waarden	criteria	vindplaats 1	vindplaats 2
beleving	schoonheid	Nvt	Nvt
	herinneringswaarde	nvt	nvt
fysieke kwaliteit	gaafheid	1	1
	conservering	1	1
	totaal	2	2
inhoudelijke kwaliteit	zeldzaamheid	2	1
	informatiewaarde	2	1
	ensemblewaarde	2	1
	representativiteit	nvt	nvt
	totaal	6	3

Tabel 8.1. Tilburg-Oud Lovenstraat. Waardering van de aangetroffen vindplaats.

De aangetroffen vindplaatsen zijn is gewaardeerd op basis van een aantal waarden: beleving, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit.

Vindplaats 1: een huisplaats uit de Nieuwe tijd

Wat betreft beleving kan worden vastgesteld dat de vindplaats bovengronds niet zichtbaar is. Deze waarde is daarmee niet van toepassing.

Met betrekking tot de fysieke kwaliteit is kan worden gesteld dat het esdek, waaronder de vindplaats was gelegen afgetopt is. Hierdoor zijn ondiepere sporen verdwenen. De gaafheid en conservering zijn daarom als laag aangemerkt.

Op het gebied van inhoudelijke kwaliteit kan worden gesteld dat de zeldzaamheid niet bijzonder groot is. Gebouwen uit de Nieuwe tijd komen veel voor. Doordat de bodem afgetopt is, is

de informatiewaarde veel lager dan deze zou kunnen zijn, wel is het zo dat waterputten nog wel goed bewaard zullen zijn. De ensemblewaarde wordt bepaald door vergelijkbare vindplaatsen in de omgeving. Van het gehucht Groot Loven zijn nog meerdere gebouwen potentieel goed bewaard in de bodem aanwezig, hierdoor kan de ensemblewaarde als gemiddeld worden beschouwd.

Vindplaats 1 scoort op fysieke kwaliteit een score van 2. Op inhoudelijke kwaliteit is de score 6. Hiermee is de vindplaats niet als behoudenswaardig (score 7 of hoger) aan te merken.

Vindplaats 2: sporen van landinrichting uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd

Wat betreft beleving kan worden vastgesteld dat de vindplaats bovengronds niet zichtbaar is. Deze waarde is daarmee niet van toepassing.

Met betrekking tot de fysieke kwaliteit is kan worden gesteld dat het esdek, waaronder de vindplaats was gelegen afgetopt is. Hierdoor zijn ondiepere sporen verdwenen. De gaafheid en conservering zijn daarom als laag aangemerkt.

Op het gebied van inhoudelijke kwaliteit kan worden gesteld dat de zeldzaamheid gering is. Landinrichting uit de Nieuwe tijd is alom vertegenwoordigd. Doordat de bodem afgetopt is, is de informatiewaarde eveneens laag te noemen. Vanwege de slechte conservering en geringe zeldzaamheid is ook van een ensemblewaarde geen sprake.

Vindplaats 2 scoort op fysieke kwaliteit een score van 2. Op inhoudelijke kwaliteit is de score 3. Hiermee is de vindplaats niet als behoudenswaardig (score 7 of hoger) aan te merken.

8.4 SELECTIEADVIES

Op basis van bovenstaande waardering kan nu een selectieadvies worden verwoord. De gedefinieerde vindplaatsen kunnen op basis van bovenstaande waardering als niet-behoudenswaardig worden gewaardeerd. Het advies op basis van het proefsleuvenonderzoek luidt dan ook dat de aangetroffen vindplaats niet behouden dienen te worden.

VUhbS beveelt aan om het onderzoeksgebied vrij te geven voor de verdere ontwikkelingen. Als kanttekening kan wel worden voorgesteld om eventuele waterputten die zich nog binnen het plangebied bevinden in het kader van de bouwwerken niet te verstoren in het kader van bodemverbetering.

9 LITERATUUR

- Winter, J. de, 2021: *Programma van Eisen-Tilburg-Bosscheweg 158*, 's-Hertogenbosch.
- Habermehl, D.S., 2022: *Programma van Eisen Tilburg Oud Lovenstraat*, Amsterdam.
- Heunks, E., 2013: *Toelichting op de paleogeografische kaart van de regio Tilburg, schaal 1:25.000*, Utrecht.

BIJLAGE I OVERZICHT VAN ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

Periode			Datering	
Historie	NIEUWE TIJD	NT C / Nieuwste tijd	1850	
		NT B	1650	
		NT A	1500	
	MIDDELEEUWEN	VROEGE ME	LATE ME	1250
			VOLLE ME	1050-1000
			D. OTTOONS/10de eeuw	900
			C. KAROLINGISCH	725
			B. MEROVINGISCH LAAT	525
			A. MEROVINGISCH VROEG	450
ROMEINSE TIJD			LAAT	270
			MIDDEN	70 na Chr.
	VROEG	19 voor Chr.		
Protohistorie	IJZERTIJD	LAAT	250	
		MIDDEN	500	
		VROEG	(800)-775	
	BRONSTIJD	LAAT	(1100-)1050	
		MIDDEN	1800	
		VROEG	2000	
	NEOLITHICUM	LAAT	2850	
		MIDDEN	4200	
		VROEG	5300-4900	
MESOLITHICUM	LAAT	6500		
	MIDDEN	7500		
	VROEG	9200-8800		
PALEOLITHICUM	LAAT	35.000 BP		
	MIDDEN	300.000 BP		
	VROEG			

BIJLAGE 2 SPORENLIJST

In deze bijlage is een sporenlijst opgenomen met daarin de volgende velden en afkortingen:

wp	werkputnummer
sn	spoornummer
spoordef	aard van het spoor of de verzameleenheid, bij niet gecoupeerde sporen onder voorbehoud
diepte	diepte van het spoor op basis coupe
coupe	spoor gecoupeerd ja/nee
p-nrs	nummer van de coupe

wp	sn	spoordef	diepte	gecoupeerd	p-nrs	opmerkingen
1	1	C-horizont		Nee		
1	2	ontginningssporen		Nee		verspitte c
1	998	bouwvoor		Nee		
1	999	bouwvoor		Nee		
2	1	C-horizont		Nee		
2	2	greppel		Nee		
2	3	ontginningssporen		Nee		
2	4	ontginningssporen		Nee		
2	5	greppel	6	Ja	0	soort greppelkuil, komt aw uit
2	998	bouwvoor		Nee		geroerd
2	999	bouwvoor		Nee		
3	1	C-horizont		Nee		
3	2	kuil		Nee		
3	3	paalkuil		Nee		
3	4	kuil	25	Nee		geboord
3	5	ontginningssporen	10	Ja	3	
3	6	kuil		Nee		of ook ontginning
3	7	ontginningssporen		Nee		
3	8	ontginningssporen		Nee		
3	9	paalkuil		Nee		
3	10	ontginningssporen		Nee		
3	11	uitbraaksleuf		Nee		
3	12	kuil		Nee		
3	13	ontginningssporen		Nee		
4	1	C-horizont		Nee		
4	2	greppel	20	Ja	3	
4	3	ontginningssporen		Nee		

BIJLAGE 3 VONDSTENLIJST

vondst	werkput	spoor	laag	vlak	verzamelwijze	inhoud	vondstdatum
1	2	5	1	1	aanleg	aardewerk	29-11-2022
2	3	999	1	1	aanleg	mix	29-11-2022
3	3	999	1	1	aanleg	mix	29-11-2022
4	3	999	1	1	aanleg	aardewerk	29-11-2022
5	4	998	1	1	aanleg	mix	29-11-2022

Bijlage 3.1 Vondstenlijst